

Солодка Н.В., аспірант
кафедри обліку та аудиту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ГРУПІ КОМПАНІЙ

Солодка Н.В. Інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту у групі компаній. У статті розглянуто питання формування системи внутрішнього аудиту у групі компаній. Визначено роль організації забезпечення системи внутрішнього аудиту необхідною інформацією. Встановлено, що формування інформаційної бази служить підставою для виконання певних процедур внутрішнього аудиту. Особливу увагу приділено ролі інформації про внутрішньогрупові операції для потреб внутрішнього аудиту. Запропоновані у статті алгоритми також можуть слугувати інформацією для досліджень із питань удосконалення організації бухгалтерського обліку у групі підприємств.

Ключові слова: внутрішній аудит, система внутрішнього аудиту, внутрішньогрупові операції, група компаній, материнська компанія, дочірня компанія.

Солодка Н.В. Информационное обеспечение внутреннего аудита в группе компаний. В статье рассмотрен вопрос формирования системы внутреннего аудита в группе компаний. Определена роль организации обеспечения системы внутреннего аудита необходимой информацией. Установлено, что формирование информационной базы служит основанием для выполнения определенных процедур внутреннего аудита. Особое внимание уделено роли информации о внутригрупповых операциях для нужд внутреннего аудита. Предложенные в статье алгоритмы также могут служить информацией для исследований по вопросам совершенствования организации бухгалтерского учета в группе компаний.

Ключевые слова: внутренний аудит, система внутреннего аудита, внутригрупповые операции, группа компаний, материнская компания, дочерняя компания.

Solodka N.V. Information base of internal audit in the group of companies. The article deals with the question of the internal audit system in the group of companies. The role of the organization to ensure the system of internal audit with the necessary information. It is established that the information base is the basis for the implementation of certain internal audit procedures. Also, special attention is paid to the role of information on intra-group transactions for the needs of the internal audit. The proposed algorithms in the article can also serve as information for research on improving the organization of accounting in the group of companies.

Keywords: internal audit, internal audit system, intragroup transactions group of companies, parent company, subsidiary.

Постановка проблеми. Незважаючи на скрутну економічну ситуацію у нашій країні, проглядається тенденція до утворення та зміцнення такого виду господарського об'єднання, як група компаній. Поняття «група компаній» не нова категорія, але все одно існує досить мало досліджень щодо забезпечення якісного, стратегічного управління таким видом об'єднання. Особливо важливу роль у роботі групи (у частині управління) відіграє внутрішній аудит. Саме за допомогою функцій внутрішнього аудиту керівництво групи контролює роботу учасників групи, аналізує діяльність підрозділів групи, на основі даних внутрішнього аудиту швидко та якісно приймає відповідальні стратегічні управлінські рішення, визначає майбутній напрям роботи групи. На нашу думку, одна з найважливіших функцій внутрішнього аудиту – контроль та аналіз взаємодії учасників групи. Нині існує досить багато робіт, які описуються загальні риси внутрішнього аудиту, та дуже мало досліджень із питань інтеграції системи внутрішнього аудиту у групу компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема внутрішнього аудиту нині досить популярна й актуальна, адже це один з інструментів, який дієво підвищує якість управлінських рішень, а отже, забезпечує стабільний розвиток підприємства, а також закріплення на високих конкурентних позиціях бізнес-ринку. Дослідження питань сутності, методики, функцій, завдань внутрішнього аудиту знайшли своє відображення у підручниках, монографіях, статтях та інших наукових працях таких учених-економістів, як: Н.І. Дорош, Л.В. Гуцаленко, Т.О. Каменська, М.Р. Лучко, В.В. Немченко, А. Петрик, М.С. Пушкар, О.Ю. Редько, О.В. Сметанко, В.П. Хомутенко.

Аналіз наукових досліджень показав, що, незважаючи на численну кількість наукових праць із питань внутрішнього аудиту, варто зазначити, що більшість авторів розглядає внутрішній аудит лише з позицій широкого теоретичного розуміння, приділяючи мало уваги проблемі інтеграції системи внутрішнього аудиту у групу підприємств. Отже, варто продовжувати дослідження питання внутрішнього аудиту з точки зору формування та

роботи системи внутрішнього аудиту у групі компаній.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних методичних підходів до проектування системи внутрішнього аудиту у групі підприємств, урахуваючи специфіку об'єднання учасників групи, а також необхідності вдосконалення функції обліку під час забезпечення системи внутрішнього аудиту відповідною інформацією. Відповідно до мети поставлено такі основні завдання: визначити інформаційну основу для забезпечення складання програми, плану контролю, процедур, методів і набору доказів для проведення внутрішнього аудиту службою материнської компанії, оцінити роль внутрішньогрупових операцій для системи внутрішнього аудиту.

Виклад основних результатів. Створення інтегрованої моделі внутрішнього аудиту передбачає використання елементів організаційного проектування, яке являє собою процес створення нової структури (служби внутрішнього аудиту у групі підприємств) і зв'язків усередині неї. Інтеграція передбачає взаємодію служб внутрішнього аудиту у кожній бізнес-одиночці зі службою внутрішнього аудиту материнської компанії, що працюють по єдиній мето-

дології, ґрунтуючись на загальних цілях, завданнях та принципах функціонування групи. Особливістю групи компаній є наявність дочірніх компаній, які функціонують за принципом поділу (спеціалізації) у процесі створення готового продукту (виробничий, сервісний, комерційний блоки і т. д.). Логічно, що між учасниками групи виникають господарські операції – внутрішньогрупові операції, при цьому здійснюються розрахунки. Контролюючою організацією всіх таких операцій виступає материнська компанія. Функції управління дочірніми компаніями у групі включають: облік, контроль, аналіз, планування і мотивацію. Найбільш складною є організація і реалізація функції обліку і контролю. На нашу думку, найбільш ефективною формою організації облікового процесу у групі компаній може бути визнана та, яка дає змогу вирішити проблему контролю над діяльністю дочірніх компаній і нівелювати певні труднощі, що виникають через територіальну роз'єднаність її бізнес-одиночці. Це пов'язано з додатковим документообігом, зниженням оперативності збору облікових даних, відсутністю ефективних автоматизованих засобів для їх збору.

Показники, що включаються в бухгалтерську звітність дочірньої компанії (рис. 1), становлять



Рис. 1. Формування інформаційного бухгалтерського забезпечення в моделі функціонування групи

Джерело: складено автором

інформаційну базу для визначення програми, плану контролю, процедур, методів і набору доказів для проведення внутрішнього аудиту службою материнської компанії. Показники консолідованої звітності є об'єктом як контролю, так і внутрішнього аудиту. У результаті здійснення аудиторських процедур формується вихідна інформація у вигляді звіту за напрямками, зазначеними на рис. 1.

На даний час можна виділити основні напрями в розвитку сучасних груп в Україні. По-перше, розширюються нові сфери діяльності, відбувається завоювання нових ринків збуту. Це зумовило початок процесу диверсифікації виробництва – переходу від односторонньої виробничої структури до багатопротипового виробництва з широкою номенклатурою готової продукції. З іншого боку, у рамках всесвітньої структурної перебудови зростає як комплексність (глобалізація, диверсифікація та ін.), так і динаміка (інновації у сфері продуктів і процесів, інформаційне «прискорення») економічних процесів.

Окрім розширення номенклатури продукції, що випускається, великі групи почали активно працювати в різних економічних регіонах. З'явилася необхідність складати фінансову звітність не тільки в галузевому, а й у регіональному розрізі (за належністю виробництва до якого-небудь регіону чи місцезнаходженням ринків збуту). Всі перераховані вище напрями розвитку груп безпосередньо позначилися і на моделі функціонування системи обліку та внутрішнього аудиту як основних функцій управління групою. Зокрема:

1) облік внутрішньогрупових операцій є важливим елементом включення в програму і план аудиту під час визначення ефективності функціонування групи;

2) під час винесення думки внутрішній аудитор повинен урахувати, що учасники групи зацікавлені в одночасному задоволенні як внутрішніх потреб, так і групи в цілому. Це накладає певний відбиток на принципи формування аналітичної інформації в системі бухгалтерського (фінансового) та (управлінського) обліку та на оцінку ефективності внутрішньогрупових операцій;

3) під час оцінки ефективності роботи дочірньої компанії необхідно враховувати, що в процесі обміну і руху активів та пасивів між ними забезпечуються баланс і досягнення поставленої управлінням групи мети;

4) під час оцінки показників консолідованої звітності необхідно враховувати, що в основі моделі відносин усередині групи лежить процедура синтезу взаємопов'язаних елементів, заснованих на досягненні мети об'єднання у групу.

На рис. 2 представлено схему організації злиття інформаційних структур у моделі внутрішнього аудиту групи. Зі схеми видно, що служба внутрішнього аудиту проникає в усі ланки господарського життя, що, своєю чергою, забезпечує достовірне висвітлення інформації про діяльність групи компаній. Усі вони об'єднані для формування інформації для проведення процедур внутрішнього аудиту.

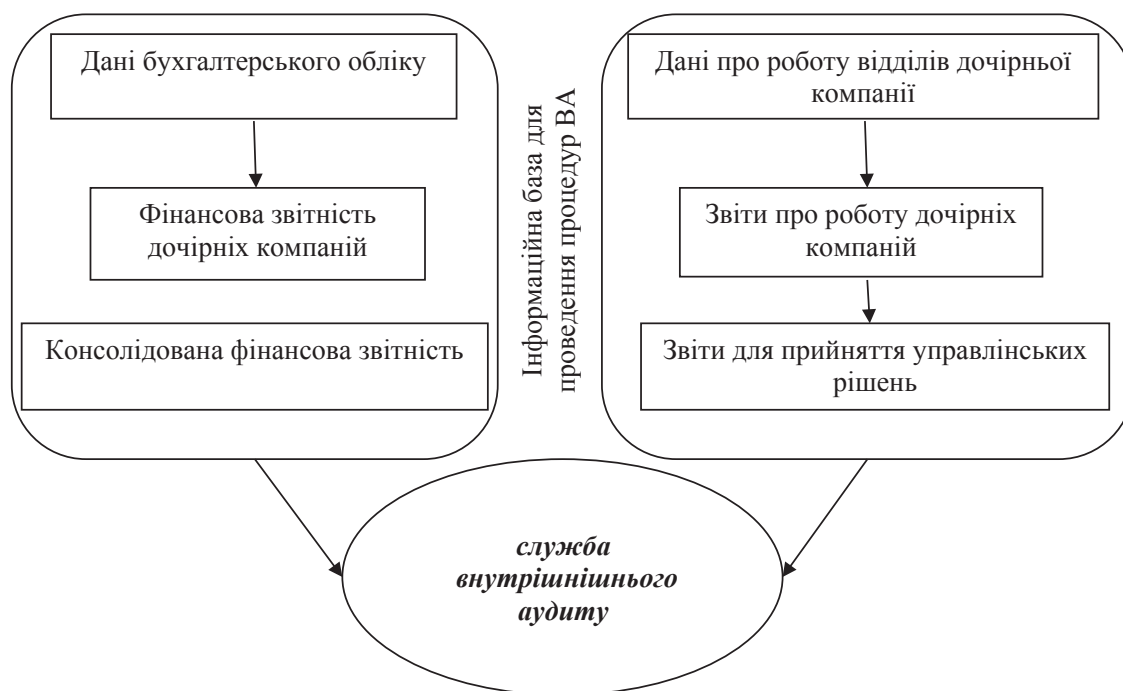


Рис. 2. Схема організації злиття інформаційних структур у моделі внутрішнього аудиту групи компаній

Джерело: складено автором

Необхідно зазначити, що дочірні компанії під час здійснення внутрішньогрупових операцій переслідують різні цілі, а рішення щодо їх оптимізації для групи в цілому приймаються в умовах невизначеності. Завдання служби внутрішнього аудиту в даному разі полягає не тільки у визначенні достовірності показників, відображених у бухгалтерській звітності дочірньої компанії, але й ступеня ефективності їх здійснення. Зрозуміло, що спочатку ми маємо уявлення лише про побажання сторін у частині їх доходів і витрат, а результативні їх значення заздалегідь не відомі.

Саме ці значення, а також найкращі варіанти внутрішньогрупових операцій є предметом дослідження інтегрованої моделі внутрішнього аудиту в групі. Для цього можна застосовувати вже відомі методи рішення транспортної задачі лінійного програмування, методи теорії ігор та ін.

Формування інформаційної бази служить підставою для виконання процедур у функціональній моделі внутрішнього аудиту, зокрема це:

- 1) оцінка достовірності та надійності інформації, отриманої із системи бухгалтерського обліку та звітності дочірніх компаній;
- 2) підтвердження показників звітності, у тому числі і за внутрішньогруповими операціями;
- 3) вибір способів і прийомів аналізу ефективності внутрішньогрупових операцій;

4) визначення ефективності внутрішньогрупових відносин та розрахунків;

5) оцінка економічної ефективності варіантів функціонування дочірніх компаній у групі, визначення порогових значень щодо показників ефективності функціонування групи;

6) прийняття стратегічних управлінських рішень за результатами аналізу;

7) оцінка ефективності створення системи документообігу;

8) визначення пов'язаних інформаційних груп по об'єктах бухгалтерського обліку, які безпосередньо впливають на розрахунки між учасниками групи;

9) формування кінцевого масиву вихідної інформації для внутрішніх споживачів групи.

Висновки. Запропоновані вище алгоритми можуть служити підставою для вдосконалення організації бухгалтерського обліку розрахунків між учасниками групи, визначення пов'язаних інформаційних структур, методів обробки відповідної інформації у системі внутрішнього аудиту і в цілому системі управління групи. Незважаючи на проведені дослідження, існує потреба подальшого детального вивчення організації системи внутрішнього аудиту у групах компаній, адже нині не існує затверджених методик для роботи системи внутрішнього аудиту у таких видах господарських об'єднань.

Список літератури:

1. Бурцев В.В. Внутренний аудит компании: вопросы организации и управления / В.В. Бурцев // Управление финансами предприятия. – 2003. – № 4. – С. 35–49.
2. Верхоглядова Н.І. Розвиток внутрішнього аудиту / Н.І. Верхоглядова, І.В. Олініченко // Економіка і регіон. – 2009. – № 1(20). – С. 136–139.
3. Дорош Н.І. Сутність та призначення внутрішнього аудиту / Н.І. Дорош // Вісник ЖДТУ. – 2006. – № 1(35). – С. 41–46.
4. Каменська Т.О. Внутрішній аудит. Сучасний погляд : [монографія] / Т.О. Каменська. – К., 2010. – 499 с.
5. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація : [монографія] / М.Д. Корінько. – К. : Інформ.-аналіт. агентство, 2007. – 429 с.
6. Олініченко І.В. Внутрішній аудит на підприємстві / І.В. Олініченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 199–202.
7. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту : [підручник] / В.В. Немченко, В.П. Хомутенко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
8. Сметанко О.В. Проблеми і перспективи розвитку внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах України : [монографія] / О.В. Сметанко. – К. : КНЕУ, 2014. – 461 с.
9. Сметанко О.В. Теорія та практика внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах України : [монографія] / О.В. Сметанко. – К. : КНЕУ, 2013. – 436 с.
10. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг Ч. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mia.kiev.ua/images/stories/books/isa-2010-t1-ukr.pdf>.